HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

כבולה. כשר: **במקצתה.** פסול דמעומר הוא: **תני עולא בר חנינא.** מניקב ולא חסר קאי דמכשר תנא דמתני' ואתא האי תנא למימר דאפי מפולש הוא מינדו לגידו פסול בניקב כל שהוא אפילו של מחט ונקב שאינו מפולש בכאיסר אם רחב כחיסר פסול ואע"פ שלא חסר כלום כגון שנתחב בו יתד עבה ומתני' בפחות מכחיסר ובשאינו מפולש: **סימני טרפה.** שבהמה נטרפה בה ולקמיה מפרש ליה: **נקלף.** סימני טרפה הוא דהיינו הגלודה: **נסדק.** דהיינו גרגרת שנסדק כולה שלא נשתייר בה מוליח למעלה ומוליח למטה: **ניקב.** כגון ניקב קרום של מוח: **ריאה שנשפכה כקיתון.** הכשר שבתוך הקרום נימוח ונעשה כמיס: **הא לא קיימי סימפונהא טרפה.** אלמא מסימני טרפה הוא: **הכא מאי.** אם נימוח וקיימי סימפונהא דהיינו חלרי הזרע שבגרעינין בתוכם: **סרוחי מסרחת.** נרקבת: **תפוח סרוח.** מפרש לקמן: **לבוש.** בחומן או בחרלב: **שלוק.** מבושל ביותר בלוי ברותחין: **כדור.** העשוי כמין כדור עגול. כדור פלוט"ש: **הפיוס.** שניס דבוקין יחד: **הכוסר.** קטן כפול הלבן: **גילו בדפום.** שעושה לו דפוס כשהוא קטן ונותנו בתוכו בחמוכר וגדל כמדת הדפוס. דפוס פורמ"ש בלע"ז. כל דבר העשוי לעשות למדתו דבריס חתיים על גביו כמו מנעלין או בתוכו כעין שהיו עושין קלרות ללחם הפניס שיכניסו העיסה לתוך הקדרה והלחם נעשה בצורתה כגון אלו קרי דפוס: **כמין כריס אחרס.** שהיו דומה לאותה כלל: **מאי לאו תפוח מכחוך.** שנפחתו וגרקב מבחוץ: **סרוח מבפנים.** וקליפתו קיימת כמין ריאה שנשפכה כקיתון: **לא תפח ואע"ג דלא סרח סרח ואע"ג דלא תפח.** תפח שיעכל"ה בלע"ז כגון שנפלו גשמים בתלוש ותפח. סרח שנקב. ל"ג תפח ונקב סרח ריחו רע ממחת תולעים שבתוכו: **דומה לבושי.** שגדל כאן והרי הוא שחור: **פסול.** שנדמה הוא קונטרפא"ט בלע"ז לבגד כושי עלמו היינו טעם דכשר לאורחא הוא: **הא לן והא להו.** לעולם מתני' כושי נמי פסיל ולא קשיא מתניתין לגבי מרן שרשל שרחוקין מארן כוש ואינם רגילים בהם בריאתן לגבי בגד שקרובים לכוש ורגילין בהם ומכל מקום בגדל כאן ודומה לכושי נדמה הוא ופסול: **רבי עקיבא.** דאמר לעד גמר ביאוליה לה הוי אתרוג פרי ורבי שמעון אומר דבר אחד: **פוטר את האתרוגים בקוטנן.** מן המשובחים: **כרבנן סבירא ליה.** דחייבין במעשר דפרי הוא הואיל ותחילתן וסופן לאוכל: **שבני אדם מוליחין לזריעה.** פרי העשוי לנמוח ולא משכחת לה שלא בשגל כל צורכו. והא דתקט אתרוגין משום שלא פלוג רבנן בני פלוגתיה לחיובי בקוטנן שלא אתרוגין ותפוחין דקסברי אחילתן וסופן לאוכל הוא כדאמרן לה פ"ק דמסכת מעשרות כל שאחילתו וסופו לאוכל מע"פ שעומדו אחובר להוסיף לוכל חייב בין גדול בין קטן וכל שאין אחילתו לוכל וסופו לוכל אינו חייב עד שיעשה לוכל כו' האתרוגים והתפוחים חייבין בין גדולים בין קטנים ופליג ר' שמעון עלייהו דאתרוגים ומודי בתפוחים דקסבר כדרך שבני אדם מוליחין לזריעה ואתרוגים קטנים שנוטעם אינם נומחין אבל תפוחין קיס ליה דלפ על פי שלא ביאולו כל צורכן נומחין ובקטני קטנים אפילו בתפוחין ודאי פליגי הואיל וטעמא משום מוליחין לזריעה הוא:

ותו

לגומא שבאתרוג כשר פטמתו שנתלש העוקר מתוך האתרוג ומסקרו לפיכך פסול והיינו דתני ר' יצחק בן אלעזר נטלה בוכנתו מה שנכנס בתוך האתרוג כבוכנת הנכנס ומכה בחסיתא והקשה בקונטרס על זה שלא מצינו בכל מקום פיטמא עוקר ור"ת מפרש שמצינו עוקר ופיטמא בסקוס אחד בסוף פ' יוצא לוקין (נדה דף מז. ושם) גבי סימני בוגרת דתנן בן עזאי אומר משמשחיר פטמתו רבי יוסי אומר כדי שיהא נותן ידו על העוקר והוא שוקע ושוהה למחוד לעוקר הוא מודו של דד שהתינוק מכניס לתוך פיו ופיטמת הוא הנשר שתחת העוקר שמשחיר סביב ונקע היה נראה מדמזכיר כאן גבי אתרוג פטמתו ושוקעו ומוציאו וכן גבי תמס גבי דדי לשם משמע שנשאר במקום אחד לגד רואה של אתרוג דעוקר פעמים שיוצא מאודו שנראה כמין עוקר בולט ונשאר כעין כלך קרי ליה עוקר ונטלה פטמתו להיינו בוכנתו היינו שנתלש אותו עוקר ממקום חיבורו ונשאר כמין גומא שנשאר באתרוג ובפרק יוצא לופן (נ"ז שם) פירש בקונטרס מוציאו ספק וכאן פירש בחומרו אפילו במשהו הנראה בעובי גודהו שמשפע ויורד לגד רואה ובירושלמי אמר נטלה פטמתו תמן אמרי שוקעתו משמע שהוא לגד רואה בעין פרח שוקן ובערוך [1] פירש בשם ר"ח נטלה פטמתו נראין הדבריס שהוא דד של תוטס כמין פיטמא של דד כדתנן (עוקצין פ"ג מ"ג) פיטמא של ליתון שבל [הם] אומר רבי יצחק נטלה בוכנתו הוא קנה העז הנתון באתרוג כלומר דשמיטת חולין (דף מב:) הא (בוכנא) לאטמא דשם מדוכתיה טריפה מתוך פירושו משמע דפטמתו ובוכנתו תרי מיני ניהו זה בעוקר וזה ברואה [2] ר' אלעזר כל יאמק לפרש שלא להוסיף על המשנה ושם רבינו גרשום מחול הגולה פירש בערוך כפירוש רבינו יצחק בר יהודה הלוי: **הא בכולה הא במקצתה.**

פי' בקונטרס במקצתה פסול למיחזי כמעומר ורבינו חננאל פי' לפיכך בכולה פסול לטריפות מדמי לה בשמעתין וגבי טריפות משכחן בפרק אלו טריפות (חולין דף נה:) הגלודה טריפה ואם נשתייר בה כשלש כשרה להדלת בריא וכן מוכח מדפריך מי נקלף תניא כלומר אם סימן טריפה דקא ממרינן היינו נקלף דסימן טריפה הוא הגלודה תניא בשמתני' שהוא פסול בשתורג משמע דהדיא לכעין טרפה מיפסיל: **אי נסדק תנינא.** שהוא כעין טרפות בגרגרת שנסדקה כולה שלא נשתייר בה מוליח למעלה ומוליח למטה תניא בשמתני' נסדק פסול וכבי הלי גוונא שנסדק על פני כולה מי ניקב שגם הוא סימן טריפה כמו ניקב קרום של מוח והשתא הא דפריך עלה תניא לא הוי כעין אחריני שלא כלומר תניא שהוא כשר גבי אתרוג דקתני שמתני' ניקב ולא חסר כשר ומכל מקום אע"ג דלעניין טרפות אמור התם הוא משום דקרוס למוליה קאי אבל הכא כולה אתרוג מיבור הוא ומתי לניקב הלב ולא לניח חלוי ויתכן דגבי אתרוג נמי אם ניקב עד חלרי הזרע שהגרעינין לתוכן פסול אע"ג שלא חסר ולעיל דבעי נקב מפולש היינו שלא כנגד אותן חלרים ואם ניקב עד שכולל מפולש הוא לאותן חלרים במקום סימפונות דריאה קיימי כלומר שמעתין דבעי ליה למיפסל נשפכה כקיתון משום שלא קיימי סימפונהא ואי הוה מפרשי למתניתין דקתני ניקב וחסר כל שהוא פסול תרי מילי ניהו הוה ניחא טפי להוי תניא לומיא דאחריני דלומר ניקב נקב מפולש או חסר כל שהוא שלא מפולש אבל אי אפשר לומר כן דמשמע דאחת היא מדקתני סיפא ניקב ולא חסר כשר:

אתרוג בבדור פסול. כלומר עשוי כמין כדור של עור שמשחקות הבנות בו כלרכינן (בפ"ק דבמ) דברי חכמים כלרבונות ככדור של בנות שזוקות זו לזו כך דברי תורה נזרקין מפה אל פה פלוט"ש בלע"ז כי היכי דלכדור והחימום קסוף לרבע מיתות (סנהלרין דף סח. ושם) ואית דגרס כדוד בלל"ת והיינו עשוי כמין דוד ועגול בקלרה: [ועי"ע תוס' סנהלרין שם. ד"ה כדור ותוס' חולין קד. ד"ה כולהו]: **אתרוג הבוסר.** פי' בקונטרס קטן כפול הלבן ולא יתכן כלפרישית בריס פירקין (דף נא:) שהשיעור אתרוג לתייתין התם:

מקורזלות

סד א מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה ז טוש"ע או"ח סי' תרמח סעיף ו:

סה ב מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:

סו ג ד מיי' פ"ז מהל' שמיטה ויובל הלכה ט סמג עשין קג טוש"ע י"ד סי' לו סעיף ז:

סז ה (מיי' פ"ח מהלכות לולב הלכה ח) סמג עשין מד טוש"ע או"ח סימן תרמח סעיף ד:

סח ו מיי' שם טוש"ע שם סעיף טו:

סט ז מיי' שם טוש"ע שם סעיף טז:

ע ח [טוש"ע שם סעי' יח]:

ע ט מיי' שם טוש"ע שם סעיף יז:

לעזי רש"י

פילוט"א. כדור.
פורמ"א. צורה, תבנית.
אינפל"ה (אינפלי"ר). להתנפח.
קונטרפא"ט (קונטריפי"ט). בעל-גוף משונה, בעל תכונות חריגות.

רבינו חננאל

ניקב וחסר כל שהו פסול. תני עולא בר חנינא ניקב נקב מפולש במשהו, ושאינו מפולש בכאיסר. **בעי רבא** נולדו בו באתרוג סימני טריפה, כגון שנשפך בקיתון [מהו]. ואמרינן ת"ש אתרוג תפוח סרוח פסול, מאי לאו תפוח מבחוץ וסרוח מבפנים, וקתני פסול. ודחינן לא אידי ואידי מבחוץ, ולא קשיא הא דאיתפח ואחר כך סרח, והא דסרח ואחר כך איתפח. ולא איפשטא. אתרוג כושי פסול. אוקמה אביי דומה לאדם כושי פסול, אבל אתרוג כושי בשר. ורבא אוקמה בארץ ישראל שנו שאתרוג כושי פסול, שאתרוגיהן [אינם שחורים. אבל בבבל שאתרוגיהן שחורים כושי בשר]. **[אתרוג] הבוסר** דדכתיב אבות אכלו בוסר. ר' עקיבא פוסל, וחכמים מכשירין. והלכתא כחכמים. ור' שמעון דפטר את האתרוגין בקוטנן מן המעשר, בשיטת ר' עקיבא אמרה.

תורה אור השלם

1. עֲשֹׂר תְּעַשֵּׂר אֵת כָּל תְּבוּאַת זַרְעֶךָ הַיֹּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה:
דברים יד כב

הגהות הב"ח

(א) גמ' תני עולא בר חיננא ניקב כל"ל וכן בכש"י:

מוסף רש"י

ריאה שנשפכה כקיתון. כשר שכיולה נימוח בתוך קרומים שלה ונשפך מרלשה לקופה ומקופה לרלשה בתוך הקרומים (חולין מז:). **והוא דקיימא סימפונהא.** שלא נימוקו הקונקות (שם). **אתרוג תפוח וגו' פסול.** טעמא דכולהו הלר אמר רחמנא ולילח (דברים כג, רש"י ס"ו רצז).